

CRAFTER

Zanatska Evropa u bronzanom dobu i danas

Pre oko 4000 godina, u bronzanom dobu, neka evropska **drutva** su doživela duboke ekonomske i političke promene. Pojavila su se veća i trajna naselja i nastala dominantna klasa ratnika i vladara, pod kojom se razvilo izuzetno zanatstvo. Brzo **prenoenje tehnoloških** znanja i mobilnost zanatlija najvidljiviji su u metalurgiji, **to** je dovelo do nastanka nove, specijalizovane proizvodnje oružja, ukrasa i alata i keramike. Proizvodnja visoko uglačanog stonog posuđa i malih posuda za piće bila je zajednička za **drutva** bronzanog doba (oko 2200.-1500. p.ne.). Pojava ovih posuda u **pojedinačne grobove** ukazuje na njihov **drutveni** značaj ne samo u pripremi nego i serviranju hrane.

Projekat **CRAFTER** je u saradnji između grnčara i arheologa iz Nemačke, Mađarske, Srbije i **panije** tragao za shvatanjem i ponovnim stvaranjem ručno rađene keramike iz četiri najistaknutija evropska bronzanodopska drutva. Arheologija prepisuje ovo **drutvima** kao što su **Únětice** (srednja Evropa), **Fűzesabony / Otomani** (**Karpatski** basen), **Vatin** (centralni Balkan) i **El Argar** (jugoistočna Iberia). Izložba prikazuje glavne rezultate ovog poduhvata. U filmu „U njihovim rukama”, četiri reditelja su zabeležila nastanak grnčarskih stilova u svakom od regiona, te upečatljive **vetine** grnčara iz prošlosti i sadanosti. Zajedničke osobine, ali i regionalne razlike u keramičkim posudama i tehnikama upotrebljenim u njihovoj izradi postaju očigledne. Prikazivanje ponovo „oživljenih posuda omogućuje nam doživljaj njihove estetske vrednosti koja im je pridodana pre oko 4000-3500 godina.

CRAFTER je finansiran od strane programa Evropske unije „Kreativna Evropa“. Projekat nastoji da **promovuje** kulturnu **batinu** i **vetine** bronzanodopskih **drutava** u **irokom** evropskom kontekstu. Njegov cilj je podizanje svesti o radu **dananjih** grnčara - čiji opstanak je sve **više** ugrožen industrijalizacijom - i **otvoranje** novih mesta za njihov zanat. 🍷

ASOME, UAB

Bronzanodopska društva koja proučava
CRAFTER

Srebrna dijadema iz kneževskog groba iz La Almoleje, Pliego, Mursija, Španija
J.A. Soldevilla, ASOME-UAB

Mač i sekire nadjene u sloju Hajdúsámson, Debrecin, Mađarska
Akos Jurás, Deri muzej

Nebeski nebra disk, Saksonija-Anhalt, centralna Nemačka
Juraj Lipák, LDA Sajonia-Anhalt"

Zlatna ogrlica iz Vinča, Belo Brdo, Beograd,
N. Borić, Narodni muzej, Beograd

Europa
Creativa
Cultura

Landesamt für Denkmalpflege
und Archäologie Sachsen-Anhalt
LANDESMUSEUM FÜR
VORGESCHICHTE

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

EXARC.net

EL ARGAR

El Argar označava bronzanodopsko **drutvo**, koje se između 2200 -1550 **proirilo** po jugoistočnom Iberijskom poluostrvu. Tokom svojih 650 godina postojanja razvilo se u jednu od prvih država u Evropi, organizovanu uglavnom kroz mrežu dobro **zatičenih** brdskih naselja. Na vrhuncu svoje političke i vojne ekspanzije, kontrolisalo je teritoriju od oko 35.000 km², to je ekvivalento teritoriji **sadanje** Belgije. Ekonomija El Argara uglavnom se zasnivala na ekstenzivnoj obradi **zemljita** bez irigacionog sistema i **skladitenju** i raspodeli ječma u velikim brdskim naseljima. Druga karakteristika ovih naselja je intramuralna sahrana sa izraženim normama. Specifični grobni prilozi u vidu keramičkih i metalnih predmeta koristili su se da označe individualne polne i starosne razlike i pripadnost **drutvenoj** klasi. Socijalna nejednakost i politička dominacija dostigli su vrhunac oko 1650. godine p.n.e. Verovatno da su **drutvena** previranja izazvala pad El Argara jedan vek kasnije.

Tokom čitavog svog razvoja, grnčari El Argara izrađuju ograničeni raspon tipova keramičkih posuda: otvorene zdele (Forma 1), zatvorene posude (Forma 2), globularne posude (Forma 3), posude S profilacije (Forma 4); **otro** profilisane posude (Forma 5), lentikularne posude **otre** profilacije (Forma 6) i posude u obliku pehara sa tankim cilindričnim ili **irokim** koničnim **stopalom** (Forma 7A i B). **Plomljena** konusna **stopala** pehara često su se sekundarno koristila kao **oljice** (Oblik 8).

Sve ove oblike **karakterie** njihova dobro glačana **povrina**, a za razliku od eneolitske keramike Zvonastih pehara (Bell Beaker), dekorativni motivi su izostali. Tokom najvećeg uspona El Argara, keramičke posude su verovatno proizvodile visoko specijalizovane zanatlije, koji su isključivo koristili gline bez karbonata, **pomeanu** sa drobljenim **mikaistom**. Sferična dna, konusna tela i gornji delovi posuda verovatno su serijski proizvedeni i sastavljeni. To je dovelo do standardizovane proizvodnje posuda sa utvrđenim zapreminama, uključujući i posude za **skladitenje** žita kapaciteta do 300 litara. Analize organskih ostataka su takođe potvrdile prisustvo životinjskih masti, borove smole i pčelinjeg voska u loncima. 🍯

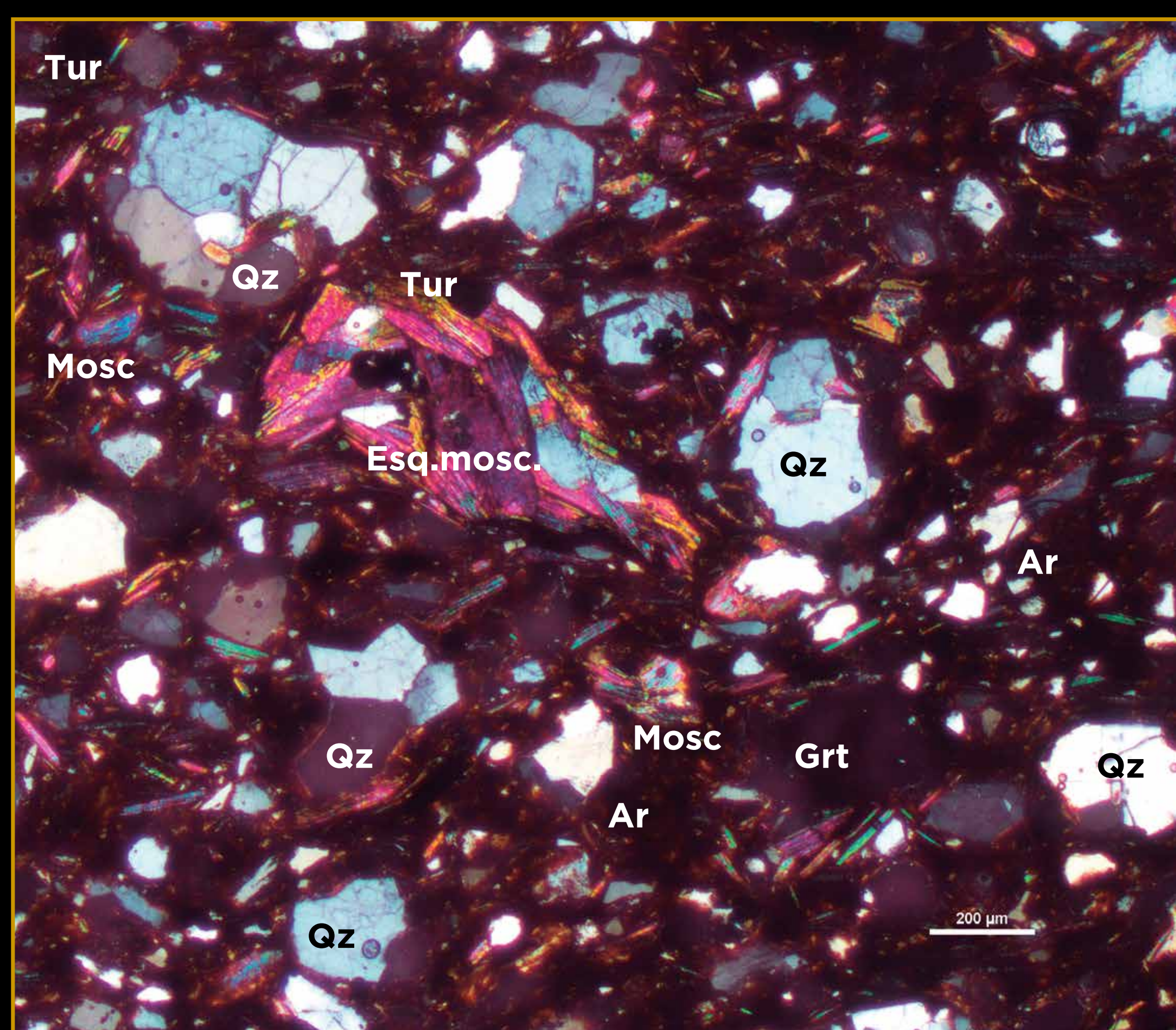

Naselje La Bastida, koje je brojalo 1000 stanovnika i obuhvatalo površinu od oko 5 ha

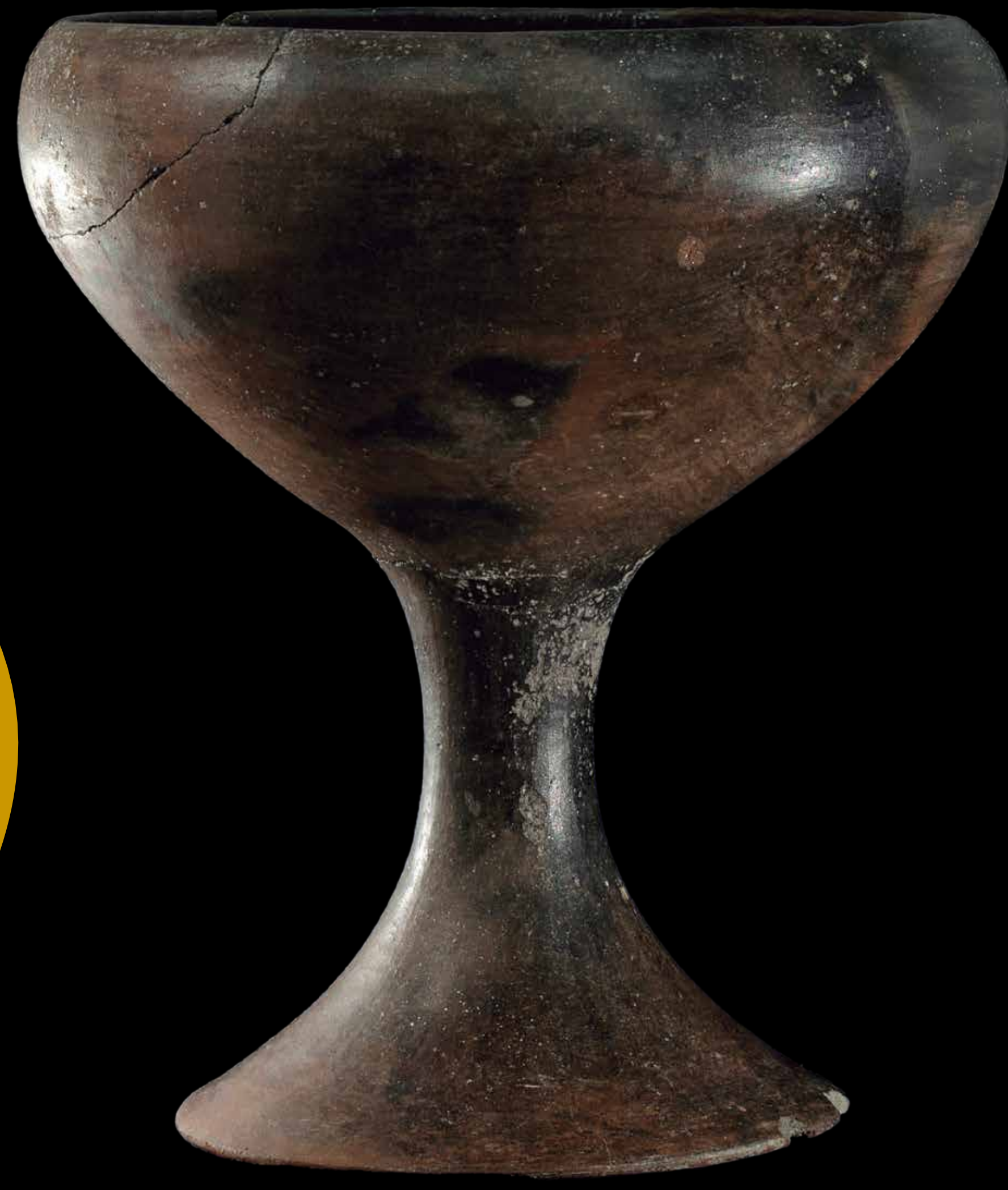
3D model D. Méndez

Pogrebna posuda iz kneževskog groba, La Almoloya (Pliego, Mursija)

Mikroskopski preparat fragmenta keramičke posude posmatran pod polarizovanim svetlom. Qz: kvarc; Esq. mosc.: muskovitni šist. Grt: garnet; Mosc.: muscovitna mika; Tur: turmalie. Grafička skala: 0,2 mm

Copa de la tumba 882 de El Argar (Cuevas, Almería)

J.A. Soldevilla

ÚNĚTICE

Únětice je ranobronzanodopsko **drutvo** koje se razvilo na području srednje Nemačke, južne Poljske, Češke, Moravske, Slovačke i Donje Austrije između 2200. i 1550. godine p.n.e. **Dosadanja** istraživanja ukazuju na mogućnost da su Únětice zajednice u srednjoj Nemačkoj (Saksonija-Anhalt i Tiringija) tokom svojih 650 godina postojanja obrazovale jednu od prvih država u Evropi. Ona se zasnivala na klasnom **drutvu**, obrednoj, zakonskoj potvrdi poglavara i vojnoj moći, izražene preko ostava sa vie stotina komada bakarnog oružija, pre svega sekira.

Ekonomska moć Únětica se uglavnom zasnivala na metalurgiji, za koju su **korićene** rude iz slovačkih planina, trgovini bakarnim artefaktima i kuvanim solnim kolačima iz regiona Halle (Saale). Fini bakarni predmeti prodavani su uglavnom na severu u zamenu za čilibar i drugu nepoznatu robu.

Izražena **drutvena** nejednakost i politička dominacija dostižu vrhunac u poodmaklom 18. veku p.n.e, nakon čega dolazi do pada **Únětice drutva**, koji je delom izazvan emigracijom.

Tokom svog razvoja, zanatstvo Únětice **drutva** je bilo ograničeno na određene tipove keramike: **čae** različitih veličina (Forma 1), krčage (Forma 2), pehare sa dugmetastim **drkama** ili **uicama** (Forma 3), zdele (Forma 4), i posude za **skladitenje** (Forma 5). Izrada **čaa** je kulminirala sa pojavom elegantnih, **otro naglaenih** oblika, između 1975. i 1775. godine p.n.e.

S obzirom da su analize mineralnog sastava u toku, proces pripreme grnčarske gline **jo** nije poznat. Očigledno da su posude ručne izrade, sastoje se od finog argila. **Površinu** im je zaglačana i ponekad polirana. Analiza lipida nekih fragmenta pokazala je: jedna velika posuda za **skladitenje**, kapaciteta 13 litara sadržala je mleko i jednu **čau** čiste masti. ☺

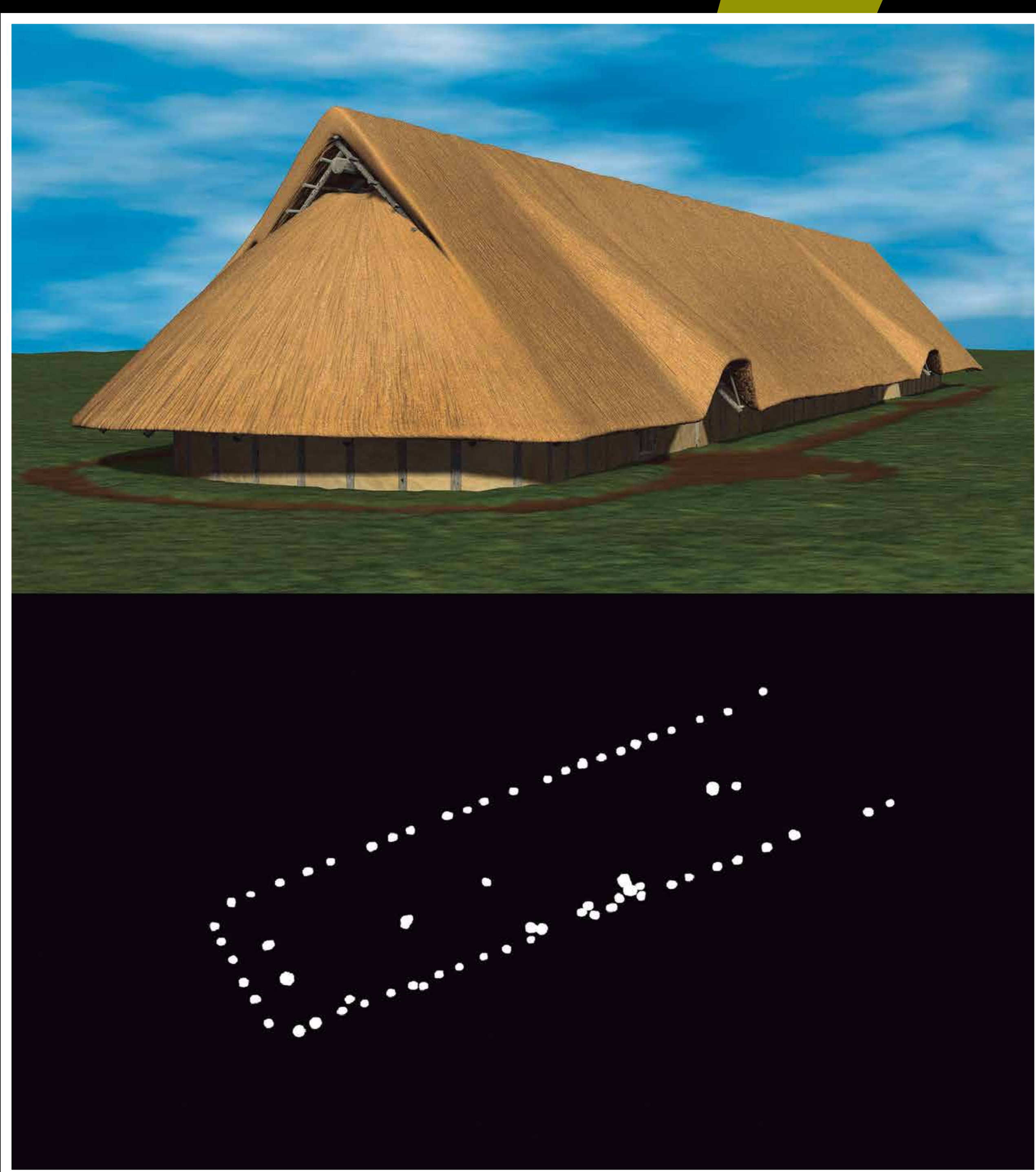
Set Únětice posuda iz sedam različitih lokaliteta iz Saksonije-Anhalt, koje su grnčaru služile kao modeli

A. Hörentrup, LDA Saksonija-Anhalt

Klasičan stil Únětice šolja iz Bottendorf-a, Tiringija

J. Lipták, LDA Saksonija-Anhalt

digitalna rekonstrukcija: J. Brauer/S. Schwerdtfeger

Dugačka kuća iz Benzingerode-a, Saksonija-Anhalt

VATIN

Vatin se odnosi na bronzanodopsko društvo, koje je između 2000. i 1500. godine p.n.e. nastanilo južni deo Panonske nizije, uključujući područja uz donju Savu i južno od Dunava. Pretpostavlja se da je vatinsko društvo razvilo plemenski i piramidalni sistem. Mreža utvrđenih naselja tipa tel kontrolisalo je ovaj strateški region, koji predstavlja glavni put od centralne Evrope ka Crnom moru i Mediteranu. Velika naselja tipa tel, površine od 1-3 ha, okružuju iroke aluvijalne ravnice, koje su omogućile izdašnu poljoprivredu i stočarstvo. Metalni nalazi otkriveni su u izobilju, dok su kontakti sa Egejskim svetom postajali intenzivni tokom 1750 -1500 p.n.e, ukazujući na snažnu ekonomiju i promet robe i ljudi.

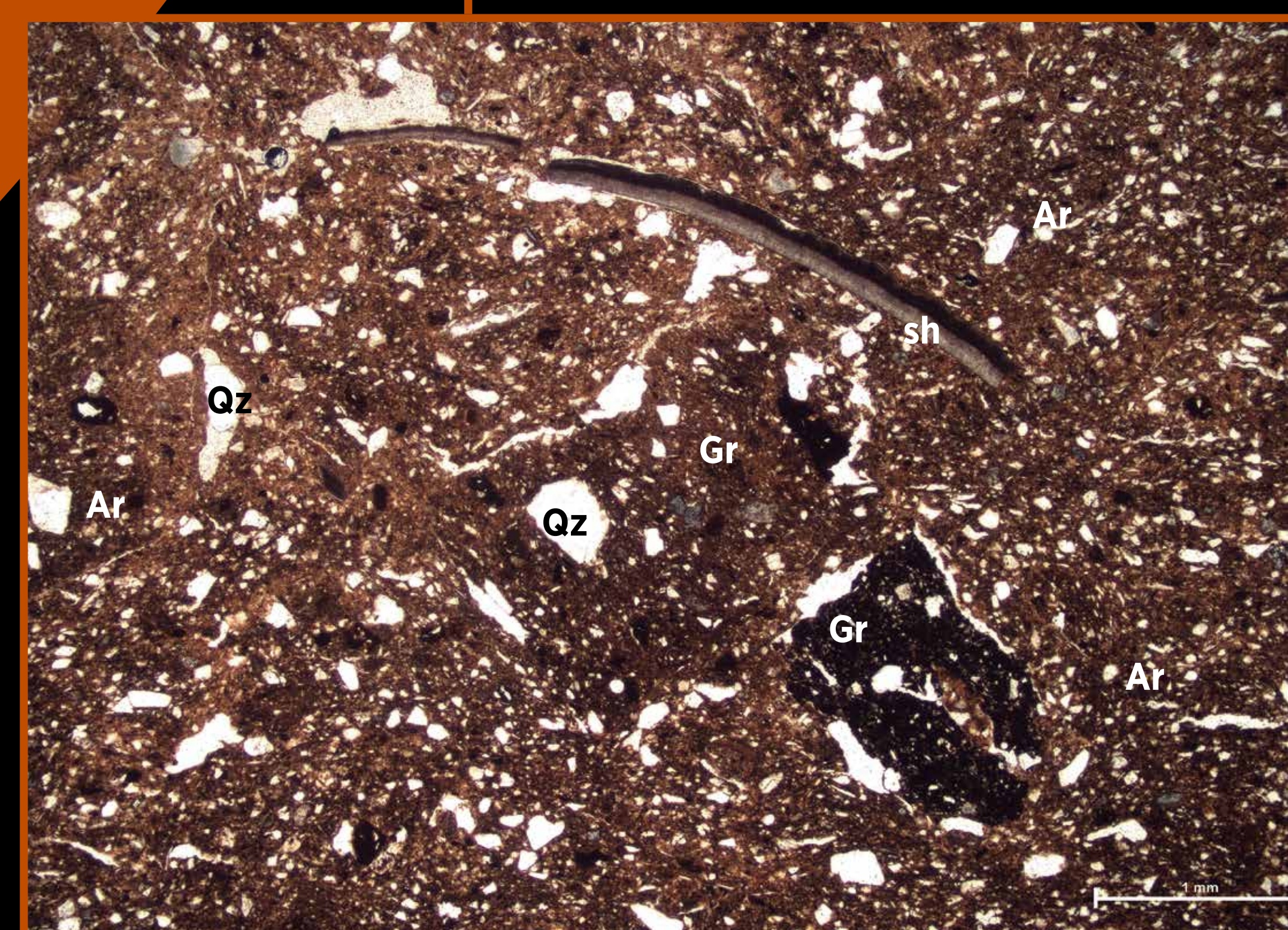
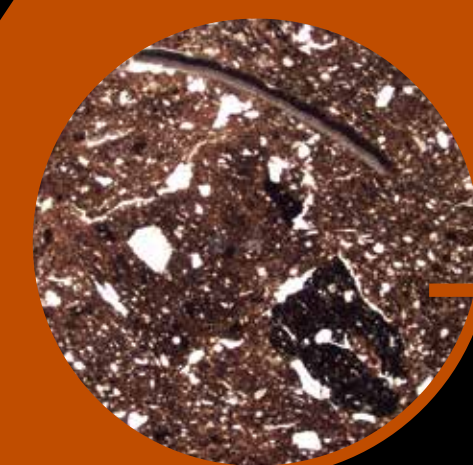
Iskusni umetnici su proizvodili veoma raznovrsne posude, koje svojim kvalitetom, oblicima i ukrasima predstavljaju simbol **Vatinskog društva**. Različiti oblici mogu biti klasifikovani kao pehari sa i bez drke (kantharoi, vrčevi i čaše), zdele, amforete, lonci, pitosi, amfore, dvostruke posude i elipsoidne posude u obliku broda. Neke od ovih posuda, kao **to** su pehari sa jednom i dve drške, pokazuju izuzetne oblike, dobijene kombinovanjem zakrivljenih i ugaonih oblika recipijenta i **drki**.

Vatinsku keramiku karakteriše upotreba filosilikatne gline **pomeane** sa fino mlevenim grogom i kvarcom. Povremeno prisustvo bioklasta ukazuje da su gline eksploatisane iz aluvijalnih naslaga oko naselja. Zanatlija je svoje proizvode dekorisao glačanjem, urezivanjem, kanelovanjem i utiskivanjem, čime je posebno isticao njihovu lepotu. Posebni stilovi u izradi keramike su izrazile i regionalne razlike unutar vatinskog **društva**. 🐾

Bosut, vatininsko naselje tipa tel

Aleksandar Roman, izvor fotografije: kolekcija Aleksandara Romana

Mikroskopski preparat vatinske keramike iz Omoljice. Glina (Ar), grog (Gr), kvarc (Qz) i bioklast (Sh)

D. Gómez-Gras, UAB

Mali, dvouhi kantharos, lokalitet Omoljica. Služili su je kao model za repliku

N. Borić, Arheološki institut, Beograd; izvor fotografije: Narodni muzej, Beograd; objavljeno u: Radojčić, N., 2013

